

© **Калінін В. Ю.**

рівноваги сприятиме появі більшої кількості вихідних реагентів. І навпаки. Тому по аналогії, якщо людина культивує у собі надмірну позитивність, рівновага зміщується у такому напрямку, при якому ситуація стає сприятливою для появи негативності.

«Від надмірності народжується пересичення, від пересичення – нудьга, від нудьги – душевне засмучення, а хто цим страждає, того неможливо назвати здоровим» [8, с.190], – пише український любомудр Г. Сковорода.

Отже, феномени здоров'я та хвороби є такими, що пронизують людську сутність та її буття від витоків до периферії. Складність цілісного осягнення здоров'я та хвороби спричинена необхідністю розгляду великої кількості онтологічних аспектів життя людини. Очевидно, здоров'я є феноменом, на котрий впливає спосіб життя, і цей феномен пов'язаний зі станом рівноваги та гармонії. Хвороба ж приходить у якості наставника, покликаного навчити людину цю рівновагу досягти та підтримувати. Здоров'я людини, будучи інтегрованим у її соціальне буття, впливає як на здатність реалізації особистості, так і є об'єктом впливу соціуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амосов Н. М. Моя система здоров'я / Н. М. Амосов. — К. : Здоров'я, 1997. — 56 с.
2. Кавалеров А. И. Быт в контексте человеческого бытия / А. И. Кавалеров // Наукове пізнання: методологія та технологія. — № 2(27). — 2011. — С. 50 — 55.
3. Коваль А. В. Категорія "стиль життя" та її соціокультурна експлікація : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / А.В. Коваль. — Київ, 2002. — 19 с.
4. Косяк В. А. Людина та її тілесність у різних формах культури: досвід філософської інтеграції : автореф. дис. на здобуття наук ступеня д-ра філос. наук : спец. 09.00.04 «Філософська антропологія, філософія культури» / В. А. Косяк. — Київ, 2006. — 36 с.
5. Психологический словарь / [Под. общей науч. Ред. П.С. Гуревича]. — М.: ОЛМА Медиа Групп, Образование, 2007. — 800 с. — (ОЛМА ПРЕСС).
6. Сакральная педагогика сердца Памфила Юркевича. Хрестоматия научно-христианской педагогики / [Сост. и введ. В.И. Ильченко]. — Луганск: Глобус, — 2000. — 400 с.
7. Сковорода Г. Сочинения в двух томах / [Сост., перев., И. В. Иванько, М. В. Кашуба]. — Т. 1. — М.: Мысль. — 1973. — 511 с.
8. Сковорода Г. Сочинения в двух томах / [Сост., перев., И. В. Иванько, М. В. Кашуба]. — Т. 2. — М.: Мысль. — 1973. — 486 с.
9. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я / (ВООЗ, Міжнародний документ від 22.07.1946) — режим доступу до документу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_599.
10. Философия здоровья / [отв. редактор А.Т.Шаталов] — М., 2001. — 242 с.
11. Фромм Э. Здоровое общество. Догмат о Христе / Эрих Фромм; [пер. с нем.]. — М. : АСТ : Транзиткнига, 2005. — 571 с.
12. Юлина Н. С. Физикализм: дивергентные векторы исследования сознания / Н. С. Юлина // Вопросы философии.. — № 9. — 2011. — С. 153 — 166.

Калінін В. Ю. — аспірант кафедри політології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

УДК: 321

КРИТИКА ДЕЯКИХ ПОЛОЖЕНЬ МАРКСИЗМУ СВІТ-СИСТЕМНИМ АНАЛІЗОМ

Стаття присвячена розгляду деяких основних положень класичного марксизму скрізь призму світ-системного підходу. Визначено концептуальні елементи вчення Карла Маркса, які були змінені та переосмислені. Зокрема, це стосується одиниці аналізу та визначальних рушійних сил. Також проаналізовано європоцентричний характер марксистського вчення.

Ключові слова: світ-система, європоцентризм, торгівля, ядро, периферія, напівпериферія.

КРИТИКА НЕКОТОРЫХ ПОЛОЖЕНИЙ МАРКСИЗМА МИР-СИСТЕМНЫМ АНАЛИЗОМ

Статья посвящена рассмотрению некоторых основных положений классического марксизма через призму мир-системного подхода. Определены концептуальные элементы учения Карла Маркса, которые были заменены и переосмыслены. В том числе это относится к единице анализа и определяющих движущих сил. Также было проанализировано европоцентричный характер марксистского учения.

Ключевые слова: мир-система, европоцентризм, торговля, ядро, периферия, полупериферия.

THE CRITIQUE OF SOME MARXISM'S STATEMENTS WITH WORLD-SYSTEM APPROACH

The article considers some provisions of classical Marxism through the prism of the world-system approach. The conceptual elements of Karl Marx's work were defined, which were replaced and rethought in world-system perspective. Particularly it relates to the unit of analysis and defining the driving forces. It has been also analyzed Eurocentric character of Marxism.

Key words: world-system, Eurocentric, trade, core, periphery, semi periphery.

Одним з сучасних критичних соціально-політичних теорій є світ-системний аналіз, який користується значним інтелектуальним попитом серед представників широкого кола гуманітарних дисциплін. У свою чергу будь-який впливовий дослідницький підхід опирається на попередні роботи, які прийнято класифікувати як класичні. Світ-системний аналіз в даному випадку не є винятком та позиціонує себе як неомарксистська теорія.

В той же час звернення уваги на дане коріння дивним чином доволі обмежено розглядається як серед представників даного напрямку, так і в критичній літературі. Зокрема, один з лідерів світ-системного підходу Іммануїл Валлерстайн визначив, що в середовищі соціальних досліджень існувало чотири основоположні дискусії, які заклали базу для появи цього напрямку. Серед них прийнято виокремлювати наступні теми: результати роботи Економічної Комісії ООН з Латинської Америки, щодо «азіатського способу виробництва» між вченими-комуністами, перехід від феодалізму до капіталізму між західноєвропейськими істориками та «тотальні історія» викладена французької школою «Анналів».

Доволі важко було б заперечити роль вищезазначених дискусій як передумов виникнення світ-системного аналізу. В той же час викладені аргументи скоріше відповідають логіці викладення матеріалу запропонованого самим Іммануїлом Валлерстайном, аніж цього популярного напрямку досліджень. Тому було б доречно проаналізувати положення вчення Карла Маркса та Фрідріха Енгельса в контексті світ-системного підходу. Зокрема, наголосити на критиці та інтерпретації гіпотез марксистського вчення.

Як було вже зазначено, світ-системний підхід є однією з сучасних неомарксистських теорій, що виникла та отримала свій первинний розвиток в США. Саме поняття неомарксизму в соціально-політичній думці цієї північноамериканської країни було введено економістом Полом Бараном. До речі, його вважають вчителем Андре Гундера Франка, останній під його впливом захопився лівими ідеями, й згодом став одним з найвпливовіших постатей світ-системного аналізу. Відповідно до ревізії марксистських положень Пола Барана, захоплення держав периферії державами ядра було передумовою індустріалізації, а не її наслідком [5, с. 689].

Початковим пунктом для критичного огляду вчення Карла Маркса та Фрідріха Енгельса може стати зміна одиниці аналізу. Відповідно до перших національна держава є єдиним, провідним актором, в контексті якого уможливорюється розгляд тогочасних суспільних процесів. Зокрема, держава визначається як інструмент експлуатації, як інструмент пригноблення для пануючих класів. Окрім того, процеси здебільшого мають ендогенний характер, отже розвиток відбувається всередині держави. Світ-системна перспектива пропонує якісно інший погляд на підбір одиниці аналізу. Це виступає певна наднаціональна структура (якщо використовувати термінологію марксистського підходу) - світ-система, яку варто розуміти не як увесь світ, а лише той, що включений у загальносвітовий поділ праці. Хоча Іммануїл Валлерстайн зауважує, що введення поняття «світ-система» є лише семантичною заміною поняття держави. В той же час «...вона звільняє нас від центральної конотації, яке отримало суспільство у зв'язку з «державою» [с. 114, Время мира.

Валлерстайн]. Іншими словами, поняття держави змушує нас розглядати процеси, як ті що відбуваються всередині країни, доволі часто обмежуючи ширший огляд.

Слід зазначити, що світ-система не завжди є тотожною світу реальному, тобто тут мається на увазі географічно обмежений регіон, який характеризується єдиною виробничою системою. Наприклад, такою світ-системою декілька разів виступав регіон Середземного моря. Щодо сучасності, то на сьогодні функціонує капіталістична світ-економіка.

«...капіталістичний спосіб виробництва це властивість цілісної світ-системи, а не окремих її частин» [7, с. 184]. Відповідно до цього положення обрання за одиницю аналізу національну державу є хибним від початку, оскільки партикулярне в дослідженні видається за універсальне.

Таким чином, відповідно до світ-системного підходу, аби результати дослідження були релевантними необхідно виходити на наддержавний рівень.

Говорячи щодо визначальних процесів, Карл Маркс та Фрідріх Енгельс наголошували на способі виробництва. Його можна визначити наступним чином: «Спосіб виробництва матеріального життя обумовлює соціальні, політичні та духовні процеси життя загалом» [6]. Дане поняття було заміщено в світ-системній перспективі на торгівлю та поділ функцій у товарообмін на далекі відстані. Іншими словами, відповідно до положень концепцій Імануїла Валлерстайна та Андре Гундера Франка, торговий обмін стає процесом, що обумовлює соціальні, політичні та духовні процеси життя суспільства. Капіталізм постає як історична система, пріоритетом якої є нескінчене накопичення капіталу, а способом його реалізації є торгівля. Слід зазначити, що дана інновація була привнесена лідером Другої школи «Аналіз» Фернаном Броделем. Проте не варто виключати з лексику світ-системного підходу спосіб виробництва, просто провідне місце було надано власне торгівлі.

Сам собі обмін та торгівля мають значну історію, яка значно перевершує вік капіталізму, принаймні за версіями класичного марксизму та світ-системного аналізу. В даному випадку корисним буде наведення прикладу Фернана Броделя щодо визначення наявності капіталістичних відносин у торгівлі в минулі століття. Індикатором виступала спільність цінностей для сторін обміну, тобто для корінних жителів Південної та Центральної Америки золото не було цінністю, як для європейців. В той час як для європейців особливої цінності не мали буси. Звідси обидві сторони обмінювали дещо малоцінне на цінні речі. Саме тому чи може бути доречним називати обмін (торгівлю) капіталістичними, якщо вони відбувається поза ціннісною спільністю.

Повертаючись до однієї з класичних тез марксизму – держава є інструментом експлуатації, варто зазначити, що сама експлуатація відповідно до поглядів Карла Маркса та Фрідріха Енгельса відбувається в межах однієї держави. У свою чергу представники світ-системного підходу виносять цей феномен на світову арену. Зокрема, в цьому контексті використовуються такі наступні терміни: ядро, напівпериферія та периферія. Вони стають основоположними для визначення осьового поділу праці в світ-економіці.

Аналізуючи змістовну складову термінологічного ряду ядро-напівпериферія-периферія слід зазначити їх взаємопов'язаність, яка полягає у визначенні за рівнем виробництва продукції власне рівень умовно кажучи держави. В той же час, дана термінологія скоріше співвідноситься до продукції, проте, як правило, її використовують щодо держав, де відбувається виробництво цієї продукції. Проте варто пам'ятати, що коректніше говорити про периферійні процеси поділу праці в державі, аніж називати країну периферійною.

До ядра можна умовно віднести ті держави, які отримують найбільший прибуток шляхом монополізації ринку (за версією Імануїла Валлерстайна та Фернана Броделя). Нерівномірний обмін відбувається через не співмірність витрат на виробництво, в першу чергу щодо заробітної плати. Оскільки товари країн ядра коштують значно дорожче порівняно з товарами держав периферії, то відбувається перехід надлишкової вартості на користь перших.

Якщо з термінологічною парою ядро-периферія більш-менш зрозуміло, то термін напівпериферія має певні особливості. Оскільки даний термінологічний ряд пов'язаний перш за все з осьовим поділом праці, то з'являється питання щодо наявності особливого виду продукції для держав напівпериферії, проте такого виду продукції не існує. Держави, які можна віднести за поділом праці до напівпериферії, виробляють приблизно рівну кількість товарів, що характерні для країн периферії та ядра. Проте особливість полягає в наступному: вони експортують товари ядра в держави периферії, а товари периферії в держави ядра [4].

Звідси, через осьовий поділ праці постає взаємозв'язок між регіонами ядра, напівпериферії та периферії. Цей взаємозв'язок реалізується в сучасній світ-системі через економічні відносини

результатом, яких є процес перифералізація, тобто утворення нових та розширення вже наявних периферійних районів. Слід зазначити, що: «Периферійний не означає маргінальний в сенсі несуттєвого» [8, с. 13]. Іншими словами, без наявності однієї зі сторін буде відсутній капіталістичний розвиток, який характеризує сучасну світ-систему.

В даному випадку представник світ-системного аналізу Роберт Бах критикує обмеженість аналізу Карла Маркса щодо суспільно-політичних процесів. «Маркс звертає увагу скоріше на ядро світ-економіки, ніж на цілісну систему» [7, с. 184]. Як приклад, ілюструється позиція Карла Маркса щодо азійського способу виробництва, який виступає особливою суспільно-економічною формацією характерною для держав Азії та деяких країн Східної Європи. Оскільки в середині XIX століття знання щодо неєвропейських країн було досить обмежене, то звідси не було можливості проаналізувати структурні і функціональні особливості розвитку «східних цивілізацій» та їх взаємозв'язок з європейськими державами. Таким чином, аналіз Карла Маркса в першу чергу стосувався так званих західноєвропейських країн, які становили регіон ядра. В той же час вивчення країн напівпериферії та периферії було досить поверховим, проте це було більше зумовлено тогочасною системою знань, яка склалася також під впливом сучасної капіталістичної світ-системи.

Зазначаючи даний недолік, Роберт Бах прагне окреслити перспективи подальших досліджень. Зокрема, намагатися визначити позиції та процеси, які відповідають периферії та напівпериферії.

Таким чином, відповідно до поглядів представників світ-системного аналізу, відкидати периферію при аналізі світових процесів є не тільки недоречним, але й методологічно хибним кроком, який був зроблений. Намагаючись оминати помилки попередників цей підхід прагне охопити цілісність сучасної капіталістичної світ-системи. Іншими словами, характерною рисою світ-системного аналізу є холізм.

Оскільки в останні десятиліття розвиток наукового знання скоріше відповідає фрагментарним тенденціям, аніж дійсно інтеграційним, то світ-системна перспектива заслуговує особливої уваги.

Слід зазначити, що наукова творчість Карла Маркса та Фрідріха Енгельса значною мірою була визначена в контексті панівних ідей XIX століття, які цілком вписувалися в просвітницьку парадигму. Зокрема, варто розглянути ідею виключності Європи та ідею прогресу.

Звертаючи увагу на те, що Карл Маркс розглядав лише ядро, яке в дійсності було презентовано Європою, можна зробити висновок щодо європоцентричності класичного марксизму. Зокрема, Іммануїл Валлерстайн зазначає щодо його теоретичних розробок наступне: «...європоцентризм не тільки легітимний, але й в деякому сенсі є обов'язковим» [2]. Вищенаведену цитату можна пояснити просвітницьким змістом епохи, в яку жив видатний теоретик. Тобто, в ретроспективі тогочасних дискурсів абсолютна віра в прогрес та провідну роль технологій стверджувала першість «Європи» у світі. Неєвропейські народи, у свою чергу, мали наслідувати пройдений шлях або взагалі зникнути.

Хоча з часів написання класичних творів Карла Маркса та Фрідріха Енгельса пройшло чимало років, сам світ-системний підхід не зміг оминати аналогічних звинувачень. Зокрема, концепція Іммануїла Валлерстайна була піддана критиці навіть з боку власних колег. Серед основних опонентів виступили Андре Гундер Франк, Баррі Джиллс та Самір Амін.

В своєму прагненні створити «неєвропоцентричну» концепцію, Андре Гундер Франк намагався оминати помилки свого колеги в роботі «Повернення на схід: глобальна економіка в азійську епоху». Проте ряд дослідників, зокрема Георгій Дерлуг'ян зауважують, що європоцентризм автор замінив на китаєцентризм. Оскільки в його роботі ілюструється виникнення та розвиток сучасної нам світ-системи в Китаї, а період Нового часу (так зване становлення Європи) постає лише як тимчасовий перехід процесів ядра до нового регіону. Відповідно до позиції Андре Гундера Франка, сьогодні ми можемо спостерігати повернення першості регіону до Азії, а власне — до Китаю.

В даному випадку більш конструктивну альтернативу пропонує єгипетський дослідник Самір Амін, який аналізує процеси Африки та інших країнах третього світу. У своїй роботі «Євроцентризм» цей автор детально розкриває даний феномен та акцентує увагу на деякі підводні камені щодо проблеми появи виключеного значення європейського регіону.

Ідея прогресу як лінійного розвитку по висхідній була провідною в епоху Просвітництва. В цьому напрямі марксизм повністю відповідав «духові часу». Не вдаючись до детального розгляду марксистської історіософської концепції, необхідно визначити певні основоположні позиції. Карлом Марксом та Фрідріхом Енгельсом була запропонована концепція поступального розвитку людства через суспільно-економічні формації. На основі узагальнення історії розвитку людства було виокремлено наступні етапи: первісний, рабовласницький, феодалний, капіталістичний та

комуністичний. Остання формація постає вінцем суспільного розвитку людства.

Іммануїл Валлерстайн пропонує розглядати вчення Маркса через дві концепції, які є взаємовиключені або як він пише: «..є два Маркса» [2]. Відповідно до першого підходу, варто говорити про існування багатоманітних соціальних реальностей, кожна з яких має власну унікальну структуру та функціонує в окремому світі, що визначається власним способом виробництва. З іншого боку, можна визначити в його роботах лінійний підхід до історичного процесу, який має всезагальний детермінуючий характер. Тут Іммануїл Валлерстайн зауважує, що здебільшого вивчення Маркса відбувається за другою концепцією. Відповідно до неї визначенні марксистом історичні закони обмежують евристичний потенціал способів виробництва. Саме тому виникає парадокс азійського способу виробництва, який не вписується в загальну концепцію, хоча претендує на окреме існування.

Слід зазначити, що в світ-системному аналізі відбулася певна еволюція ідей щодо визначення майбутнього. В період становлення та раннього розвитку цього підходу більшість його теоретиків стверджували неминучість приходу соціалізму. Проте згодом Теренс Хопкінс та Іммануїл Валлерстайн перейшли до інших теоретико-методологічних засад, а власне до нелінійного розвитку. Вони стверджують, що у світ-системі відсутня певна метамета, хоча в той же час її розвиток відбувається в контексті певної власної логіки. Коли система опиняється в кризі, яка була спровокована внутрішнім нездоланими протиріччями, визначити майбутнє системи та подальший розвиток фактично нереально, внаслідок відсутності параметрів майбутньої системи. Іншими словами, історія, в широкому сенсі цього слова, не має жодної мети, проте в створених структурах (світ-системі) можливо визначити певні цілі та механізми їх реалізації.

Отже, світ-системна теорія, критикуючи положення класичного марксисту, знову відтворює європоцентристський характер. Навіть ті представники, які намагаються вийти за межі існуючого «трафарету», натрапляють у пастку подібних місцевих шаблонів. В той же час історіософський аспект марксистського вчення був критично переосмислений світ-системним аналізом. Було запропоновано цікаві ідеї щодо основ функціонування глобальних соціальних структур суспільства та їх розвитку.

В статті був наданий критичний огляд деяких аспектів марксистського вчення з позицій світ-системного аналізу. Зокрема, останній підхід стверджує значний обмежений пізнавальний потенціал національної держави в контексті не лише сучасних процесів, але й історичних обставин в цілому. Тому внаслідок теоретичних конотацій та відносно пересічну роль національної держави було замінено на світ-систему. Особливо важливою теоретичною підвалиною виступила зміна рушійних сил зі способу виробництва на торгівлю як процесу, що обумовлює функціонування всіх сфер суспільного життя. В цьому контексті було розкрито осьовий поділ праці, який виступає результатом торгового процесу в сучасній капіталістичній світ-системі. Також було підкреслено ідеї європоцентричності та історичного детермінізму як недоліків марксистського вчення. В той же час хоча лінійна ідея розвитку була повністю розкритикована та замінена на нелінійну концепцію, але для самого світ-системного аналізу європоцентризм залишається нездоланною перепоною.

Загалом, спроби визначення сучасних теорій через порівняння з класичними підходами дозволяють продемонструвати певну еволюцію наукового знання. Саме тому звернення до спадщини Карла Маркса та Фрідріха Енгельса в контексті розвитку світ-системного підходу не просто дозволяє розкривати сутнісні риси останнього, але й допомагає переглянути евристичні можливості класичних теорій, які в силу багатьох причин не були помічені у свій час. Певна потреба перегляду марксистських тез не тільки в контексті власного вчення, але з відновленням конотацій непрочитаного Карла Маркса відкриває простір для майбутніх досліджень. Таким чином, визначене проблемне поле досі залишається відкритим та актуальним для подальшого опрацювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV — XVIII ст. У 3-х т. Том 3. Час світу [Пер. з фр. Григорій Філіпчук]. — К.: Основи, 1998. — 631 с.
2. Валлерстайн И. Маркс и история: плодотворное и неплодотворное прочтение [Электронный ресурс] / Иммануил Веллерстайн. — Режим доступа: avtonom.org/old/lib/theory/wallerstein/marxhistory.html?q=lib/theory/wallerstein/marx-history.html.
3. Валлерстайн И. Маркс и слаборазвитость / И. Валлерстайн // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2008, 1 — с. 50-67.

© **Константинова Т. В.**

4. Валлерстайн И. Миросистемный анализ: Введение / Иммануил Валлерстайн [Пер. с англ. Н. Тюкиной]. М.: Издательский дом "Территория будущего", 2006. — 248 с. — (Серия "Университетская библиотека Александра Погорельского").
5. Веем Х. Теория зависимости. Динамические последствия экономической отсталости // Теория и методы в современной политической науке: Первая попытка теоретического синтеза / Под ред. С.У. Ларсена; [пер. с англ. Е.А. Жуковой]. — М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2009. — с. 685.-706.
6. Маркс К. К критике политической экономии [Электронный ресурс] / К. Маркс — Режим доступа: <http://www.esperanto.mv.ru/Marksismo/Krit/krit-00.html>
7. Bach R.L. On the Holism of a World-System Perspective// World-Systems Analysis: Theory and Methodology // Edit. By I. Wallerstein, T.K. Hopkins. - Beverly Hills: Sage, 1982. — pp. 159—180.
8. Hopkins T., Wallerstein I. Patterns of development of the Modern World-System // World-Systems Analysis: Theory and Methodology // Edit. By I. Wallerstein, T.K. Hopkins. — Beverly Hills: Sage, 1982. — pp. 41—82.
9. Hopkins T. Notes on Class Analysis and the World-System // World-Systems Analysis: Theory and Methodology // Edit. By I. Wallerstein, T.K. Hopkins. — Beverly Hills: Sage, 1982. —pp. 83—90.

Константинова Т. В. – аспірантка кафедри політології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

УДК: 321.04

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЛІТИЧНОГО ВИБОРУ ЗА ДЕМОКРАТІЇ

У статті проаналізовано феномен політичного вибору, визначено його характеристики в умовах демократичного політичного режиму. Розглянуто аспекти політичного вибору, які стосуються виборчих кампаній, формування та реалізації владного рішення у процесі публічної політики.

Ключові слова: політичний вибір, плюралізм, раціональний вибір, демократичний політичний режим.

СУЩНОСТЬ И ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЛИТИЧЕСКОГО ВЫБОРА ПРИ ДЕМОКРАТИИ

В статье проанализирован феномен политического выбора, определены его характеристики в условиях демократического политического режима. Рассмотрены аспекты политического выбора, касающиеся избирательных кампаний, формирования и реализации властного решения в процессе публичной политики.

Ключевые слова: политический выбор, плюрализм, рациональный выбор, демократический политический режим.

THE ESSENCE AND FEATURES OF POLITICAL CHOISE IN DEMOCRATIC POLITICAL REGIME

Article analyzes the phenomenon of political choice, its characteristics in the democratic political regime. The aspects of policy choices relating to election campaigns, development and implementation of the power solution in the process of public policy are reviewed..

Keywords: political choice, pluralism, rational choice, democratic political regime.

Політичні процеси сучасності актуалізують необхідність дослідження політичного вибору. Передусім, йдеться про зовнішньополітичні та внутрішньополітичні чинники, які обумовлюють роль та місце політичного вибору у ході взаємодії влади та суспільства в Україні.

До зовнішньополітичних чинників можна віднести процеси глобалізації (у її економічному, технологічному, політичному, екологічному вимірах) та розвитку інформаційних технологій. Під